

تبیین اثرات گردشگری در پایداری نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان آستانه اشرفیه)

آمنه حسن کاظمی^۱، محمدباسط قریشی میناباد^{۲*}، تیمور آمار^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۲. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۳. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

* نویسنده مسئول، Email: Ghoreshti@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴ بهمن ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۰۵ تیر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: رونق گردشگری و پایداری آن در نواحی روستایی از جنبه‌های مختلف از جمله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی بسیار حائز اهمیت است. زیرا تعامل سازنده بین جامعه گردشگری و جامعه میزبان از جنبه‌های مختلف گردشگری می‌تواند متضمن پایداری این صنعت در روستا باشد و باعث افزایش اشتغال و درآمد، کاهش فقر و مهاجرت و ... شود.

هدف: بدین منظور، هدف این پژوهش نیز تعیین اثرات گردشگری در پایداری نواحی روستایی شهرستان آستانه است.

روش‌شناسی: اطلاعات مورد نیاز از طریق مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه اخذ گردید. مقدار پایایی گویه‌ها برابر با ۰/۶۴۳ و از دو روش تحلیل عاملی و ضریب همبستگی پیرسون برای تعیین مولفه‌ها و معنی‌داری رابطه آنها استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: این پژوهش در روستاهای گردشگری شهرستان آستانه اشرفیه واقع در استان گیلان انجام شده است.

یافته‌ها و بحث: نتایج نشان داد که ۶ مولفه: "کالبدی-اقتصادی-اجتماعی"، "اجتماعی-اقتصادی"، "کالبدی-اقتصادی"، "اجتماعی-زیست محیطی"، "اجتماعی" و "زیست-محیطی" به ترتیب ۲۰/۴۴، ۲۰/۲۸، ۱۵/۷۱، ۱۱/۲، ۱۰/۹۲ و ۸/۹ درصد واریانس و در مجموع ۸۷/۴۵ کل واریانس داده‌ها را تبیین کرده‌اند. همچنین رابطه بین بهبود زندگی روستائیان در اثر رونق گردشگری با افزایش تعامل اجتماعی (**۷۸/۰)، اشتغال با افزایش تعامل اجتماعی، افزایش درآمد و خریداری تولیدات کشاورزی (*۶۲/۰، *۷/۰ و **۸۵/۰)، اشتغال غیرمستقیم با اشتغال در روستا (*۶۷/۰)، افزایش قیمت زمین و مسکن با اشتغال و اشتغال غیرمستقیم (*۵۸/۰ و *۶۱/۰)، تغییر کاربری اراضی با افزایش اشتغال و افزایش قیمت زمین و مسکن (*۵۹/۰ و *۶۷/۰)، تغییر کاربری (ویلاسازی) با کاهش جرائم، افزایش قیمت زمین و مسکن و تغییر کاربری زمین‌ها (*۶۱/۰، *۶۲/۰ و *۷۱/۰)، کمیت معابر با اشتغال غیرمستقیم و تغییر کاربری زمین‌ها (**۷۱/۰، *۵۸/۰-) و کیفیت معابر با اشتغال غیرمستقیم (*۶۷/۰-) در سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ اثبات شد.

نتیجه‌گیری: بنابراین با افزایش اثرات مثبت گردشگری و کاهش اثرات زیست‌محیطی آن می‌توان به پایداری نواحی روستایی این شهرستان کمک کرد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری، روستا، تحلیل مولفه‌های مبنا، افزایش اشتغال و درآمد، پایداری روستایی، آستانه اشرفیه.

مقدمه

گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین صنعت‌های توسعه در جهان مطرح است و در حال حاضر بزرگ‌ترین و سریع‌ترین صنعت در جهان شناخته شده که دارای رشدی پایان‌ناپذیر و فزاینده‌ای است (ضیائی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۳). از گردشگری به عنوان ابزاری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است؛ به گونه‌ای که برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای و یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبرو هستند، گردشگری باید در کانون توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی قرار گیرد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۵). به طور کلی، گردشگری می‌تواند به عنوان ابزاری برای توسعه مناطق روستایی باشد؛ چرا که این مقوله می‌تواند یک منبع مالی جدید، وضعیت اقتصادی مردم محلی را بهبود و به عنوان منبعی در خصوص زدودن فقر، افزایش اشتغال‌زایی مطرح باشد. همچنین، توسعه گردشگری و توسعه روستایی، دو عامل مرتبط به هم بوده که توسعه هر کدام بر دیگری اثری مثبت دارد (آرنتزن و همکاران، ۲۰۰۷). گردشگری روستایی نیز جزیی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب، شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری روستایی، نقش موثری در توسعه این مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۱).

به طور کلی، اثرات مختلف گردشگری بر مناطق روستایی را می‌توان در چند بعد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی، کالبدی خلاصه کرد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۷). مروری بر ادبیات برنامه‌ریزی گردشگری نشان می‌دهد که تاکنون، چهار رویکرد عمده در مورد برنامه‌ریزی بخش گردشگری وجود داشته است. نخست، دیدگاه رشدگرا که گردشگری را ابزاری برای بهبود شاخص‌های اقتصادی می‌داند؛ دوم، رویکرد فیزیکی-فضایی که گردشگری را یک پدیده فضایی و منبع مورد استفاده در ساماندهی فضاها دانسته و مورد مطالعه قرار می‌دهد؛ سوم، دیدگاه اجتماعی که گردشگری را برای شکوفایی بهبود شرایط زیستی جوامع مفید می‌داند و چهارم، رویکرد توسعه پایدار که گردشگری را به مثابه ابزاری توانمند در راستای اجرای سیاست‌های توسعه پایدار مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد و رویکرد جدیدی به شمار می‌رود (تولایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۵). گردشگری پایدار یکی از پیامدهای روند تحولات دهه‌های اخیر در نواحی روستایی می‌باشد و عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد، بدون آنکه از ظرفیت‌های مربوط به نسل آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. گردشگری پایدار به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که بر محیط زیست، اقتصاد و فرهنگ و به طور کلی، جامعه میزبان اثر منفی نگذارد. با در نظر گرفتن اصول و اهداف توسعه پایدار و اهمیت توسعه گردشگری پایدار، شاخص‌های برنامه توسعه گردشگری می‌بایست به صورت زیر مورد توجه قرار گیرد: (۱) رشد آهسته و کنترل شده گردشگری؛ (۲) تعیین و اجرای نوع روابط توسعه گردشگری؛ (۳) مشارکت مردم محلی در فعالیت‌های گردشگری؛ (۴) ایجاد ارتباط و همکاری با سایر بخش‌های اقتصادی و محلی؛ و (۵) بازاریابی دقیق و برنامه‌ریزی شده (آریان‌پور، ۱۳۹۲: ۴۷).

مطالعات گسترده‌ای در سطح کشور و جهان درباره اثرات گردشگری در راستای توسعه پایدار و پایداری نواحی روستایی انجام شده است که به برخی از آنها در ادامه اشاره می‌شود. پودوواک و تونسف^۲ (۲۰۱۶) اهمیت توسعه پایدار گردشگری روستایی در صربستان را بررسی و نتیجه گرفتند که منابع آب، آب و هوا، هوای پاک، محیط طبیعی، غذا و سنت‌ها و فرهنگ خانوارهای روستایی مزایای نسبی برای توسعه مسئولانه گردشگری روستایی هستند. علاوه بر این، گردشگری روستایی مبتنی بر اصول پایداری نه تنها به معنای استفاده مسئولانه از منابع طبیعی در دراز مدت است، بلکه به معنی تولید مواد غذایی ارگانیک است که می‌تواند از طریق گردشگری تجاری شود. همچنین همه شرکت-کنندگان در این نوع گردشگری باید از نقش و مسئولیت خود در توسعه گردشگری روستایی با رعایت اصول پایداری

^۱ Arntzen et al.

^۲ Podovac & Tončev

آگاه باشند. کانتار و سوورنجاک (۲۰۱۷: ۲۶) با بررسی "توسعه گردشگری پایدار روستایی" در شهرستان کوپریونیتسا-کریزوچی کشور کرواسی نشان دادند که پایداری یکپارچه در گردشگری روستایی در همه ابعاد غیر قابل وصول نیست، اما گردشگری روستایی می‌تواند یک استراتژی برای توسعه پایدار مناطق روستایی باشد. کرسپو^۳ و همکاران (۲۰۱۷: ۱۵۷) با بررسی گردشگری روستایی و تأثیر اجتماعی فرهنگی آن بر ساکنان کازاکای^۴، ال اورو^۵ (اکوادور) نشان دادند که گردشگران به دنبال صنایع دستی و خاطرات ورزشی هستند که می‌توانند از سفر خود از این منطقه به دست آورند، زیرا رودخانه کازاکای را اصلی‌ترین جاذبه این منطقه می‌دانند. همچنین ساکنان از گردشگری راضی بوده و بسیار به آن عادت دارند. با این وجود، از منابع گردشگری که باعث بالا بردن کیفیت زندگی ساکنان این منطقه شود به اندازه کافی برای ایجاد توسعه پایدار محلی استفاده نشده است. ایبنسکو^۶ و همکاران (۲۰۱۸: ۱) با بررسی تأثیر گردشگری بر توسعه پایدار مناطق روستایی کشور رومانی با تأکید بر سه شاخص: ثبات جمعیتی، خدمات عمومی و پایداری اجتماعی-اقتصادی نتیجه گرفتند که تأثیر مثبت معنی‌دار گردشگری بر هر سه شاخص در مناطق روستایی کاملاً مشهود بوده و حتی گردشگری روستایی در شرایط بحران اقتصادی نیز فرصت‌های شغلی و درآمد بهتری برای ساکنان این نواحی ایجاد کرده است. همچنین با توجه به حساسیت زیاد مناطق روستایی رومانی، به نظر می‌رسد گردشگری فرصتی واقعی برای رشد و توسعه پایدار است، اما گردشگری نمی‌تواند همه مشکلات مناطق روستایی را به طور کامل حل کند و بدیهی است که تأثیر آن با توجه به بافت محلی متفاوت است. وو^۷ و همکاران (۲۰۲۰: ۵۶۱) در مقاله "فاکتورهای موثر توسعه پایدار در با ریا-وونگ تاؤ (ویتنام)" با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و رگرسیون چندجانبه نیز ۱۲ گروه از عوامل موثر بر توسعه پایدار از جمله: اقتصاد، جامعه، محیط زیست، منابع گردشگری انسانی، منابع گردشگری طبیعی، منابع انسانی گردشگری، محصولات و خدمات گردشگری، کیفیت گردشگری، زیرساخت‌ها، امکانات فنی، مدیریت دولتی و گروهی از معیارهای ارزیابی توسعه پایدار گردشگری شناسایی کردند، که بعد از تحلیل نتایج مشخص شد چهار عامل جامعه، محیط زیست، محصولات و خدمات گردشگری و امکانات فنی نیز به طور قابل توجهی بر توسعه پایدار گردشگری در این ناحیه تأثیرگذار هستند. کاتایا^۸ (۲۰۲۱: ۱) با بررسی تأثیر گردشگری روستایی بر توسعه جوامع منطقه‌ای نشان داد که راه‌اندازی روستاهای گردشگری، جامعه مدنی روستایی را برای واکنش سریع اجتماعی در جهت رفع آلودگی محیط طبیعی آماده می‌سازد. همچنین گردشگری روستایی از طریق اثرگذاری-اش، به ابزاری ثابت و ارزان جهت پیشرفت اجتماعی جوامع روستایی تبدیل خواهد شد.

اکبری سامانی و همکاران (۱۳۹۲: ۲۹) با ارزیابی گردشگری پایدار روستایی در بخش سامان شهرستان شهر کرد نتیجه گرفتند که از مجموع ۴۲ شاخص اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی-کالبدی و نهادی مورد مطالعه گردشگری پایدار روستایی، ۸ شاخص از دیدگاه مردم و ۱۵ شاخص از دیدگاه مسئولان مورد تایید قرار گرفته و با تحلیل نظرات دو دیدگاه، همگرایی در ۲۵ شاخص و واگرایی در ۱۷ شاخص قابل مشاهده است. رحمانی فیروزه‌جاه و همکاران (۱۳۹۴: ۱۲۵) اثرات و پیامدهای زیست محیطی گردشگری در نواحی روستایی دهستان تمشک شهرستان تنکابن را بررسی و نتیجه گرفتند که توسعه انبوه گردشگری و ضعف سیستم مدیریت محلی، پیامدهای منفی عمیقی همچون تخریب منابع طبیعی، تغییر کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و افزایش آلودگی‌های محیطی در نواحی روستایی مورد مطالعه را در پی داشته است. علاوه بر این، براساس نگرش ساکنان محلی، جامعه گردشگران و مستندات عینی، توسعه انبوه فعالیت‌های گردشگری در دهستان تمشک، به دلیل فقدان برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد موجب بروز اثرات و پیامدهای نامطلوب زیست محیطی شده است. قادرمیزی و همکاران (۱۳۹۴: ۱۱۱) با بررسی اثرات گردشگری بر توسعه

۱ Kantar and Svržnjak

۲ Koprivnica-Krizevci

۳ Crespo

۴ Casacay

۵ El Oro

۶ Ibáñez

۷ VU

۸ Ba Ria-Vung Tau

۹ Kataya

نواحی روستایی قوری قلعه نشان دادند شش عامل اقتصادی (۱۸/۹۲)، زیرساختی-کالبدی (۱۶/۶۹)، اجتماعی-فرهنگی (۱۵/۶)، بهداشتی-زیست محیطی (۱۴/۷۷)، مشارکتی (۹/۴) و عامل امنیتی (۷/۲) در مجموع ۸۲/۶ درصد از واریانس کل متغیر وابسته را تبیین کردند. نجار زاده و همکاران (۱۳۹۶: ۲۱۵) با بررسی تاثیر نگرش مردم محلی بر پایداری مناطق روستایی در جهت توسعه گردشگری روستایی منطقه قلات شیراز معتقدند بدون در نظر گرفتن نگرش مردم محلی به عنوان تعدیل گر، متغیرهای پایداری اجتماعی، پایداری اقتصادی و پایداری زیست محیطی به ترتیب بیشترین تاثیر را در توسعه گردشگری روستایی این منطقه دارند؛ ولی با تعدیل گری نگرش مردم محلی، پایداری اقتصادی بر توسعه گردشگری تاثیری ندارد و رابطه بین پایداری زیست محیطی با توسعه گردشگری روستایی را تعدیل نمی کند. اروجی و همکاران (۱۳۹۷: ۱۰۷) با تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصاد گردشگری روستایی در ایران معتقدند که سازمان های مدیریت مقصد با تمرکز بر روی مدل RETA و با انجام کار میدانی به این نکته واقف خواهند بود که گردشگری در مقام عمل چه تاثیری بر وضعیت اقتصادی روستاها داشته است. همچنین تاثیر کاربردی این مدل بر روی اقتصاد گردشگری روستای ابیانه نشان از تاثیرات نسبی اقتصادی گردشگری بر روستا بوده است. جوان و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله ای با عنوان تحلیل فضایی اثرات گردشگری بر تحولات کالبدی سکونتگاه های روستایی شهرستان رضوانشهر به این نتایج رسیدند که گردشگری روستایی در ناحیه رضوانشهر دارای تنوع و تفاوت در شدت اثرات بر حسب واحدهای مکانی بوده است. به گونه ای که، اثرات کالبدی گردشگری (خانه های دوم، واحدهای خدماتی، تغییرات کاربری اراضی و قیمت زمین) در محدوده ساحلی، شدت بیشتری نسبت به کانون های روستایی در محدوده دشتی و کوهپایه ای دارد. ایمانی و همکاران (۱۳۹۷: ۸۷) نقش و جایگاه آئین های بومی و سنتی در توسعه پایدار گردشگری روستایی منطقه سوادکوه مازندران را بررسی و نشان دادند که امروزه آئین های بومی و سنتی فراوانی در این محدوده وجود دارد که با توجه به استقبال و ذهنیت مردم محلی، زمینه های واقعی توسعه پایدار گردشگری روستایی را می تواند ایجاد کند. سلیمی سبحان و حجت شمعی (۱۳۹۸: ۱۸۹) با واکاوی نقش گردشگری در پایداری اقتصادی نواحی روستایی بخش رحمت آباد و بلوکات شهرستان رودبار نشان دادند که روستاهای اسطلخ جان، حلیمه جان و شیرکوه به ترتیب از رتبه ۱ تا ۳ برخوردار بوده و روستای چره نیز در پایین ترین رتبه قرار دارد. همچنین درجه سطح پایداری اقتصادی نشان داد که ناحیه کوهستانی با امتیاز ۰/۴۹۸ بیشترین میزان پایداری و ناحیه دشتی با امتیاز ۰/۳۴۱ کمترین میزان پایداری را به خود اختصاص داده اند. خوشنود و همکاران (۱۳۹۸: ۱۱۷) تاثیر گسترش گردشگری خانه های دوم در پایداری و توسعه روستاهای شهرستان دماوند را بررسی و نتیجه گرفتند گردشگری خانه های دوم عاملی موثر برای مشارکت اجتماعی، اشتغال زایی و افزایش درآمد و افزایش رفاه عمومی روستائیان در راستای اصول توسعه پایدار گردشگری روستایی بوده و به عنوان شاهدهی بر روند پایداری توسعه پایدار و توسعه انسانی در این منطقه است. جوان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان توسعه پایدار، در گرو رعایت قوانین مهندسی جغرافیایی فضا (مطالعه موردی: روستاهای گردشگری شهرستان رضوانشهر) نشان دادند که نخست، درجه توسعه یافتگی در روستاهای مورد مطالعه متفاوت است به طوری که روستای پونل (۰/۸۳۱۴)، برخوردارترین و روستای زندانه (۰/۰۹۵۲) کمتر برخوردارترین روستای مورد مطالعه به لحاظ شاخص های توسعه ای محسوب شد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل خوشه ای نشان داد که ۵ روستا (۱۶ درصد) در وضعیت برخوردار، ۱۵ روستا (۵۰ درصد) در وضعیت نیمه برخوردار و ۱۰ روستا (۳۴ درصد) در وضعیت برخوردار کم از لحاظ شاخص های توسعه قرار دارند. بساک و دین پرست (۱۳۹۹: ۲۶۹) با بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران دهستان مدرس (شهرستان شوشتر) نتیجه گرفتند که بین گردشگری روستایی و مولفه های اقتصادی رابطه معنی دار وجود دارد و گردشگری روستایی بر مولفه اقتصادی درآمد بیشترین تاثیر و مولفه اشتغال زایی کمترین تاثیر را داشته است. حجت شمعی و جوان (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان اکوتوریسم و پایداری محیط زیست روستایی در شهرستان رودبار نشان دادند که میزان درجه سطح پایداری زیست محیطی در روستاهای مورد مطالعه متفاوت است به طوری که روستای شیرکوه با میزان پایداری ۰/۷۲۳ (سطح خوب) در بالاترین سطح پایداری در بین روستاهای مورد مطالعه دارد. روستاهای حلیمه

جان با ۰/۶۸۹ و شهربیجار نیز با ۰/۶۸۷ در جایگاه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. روستای کلشتر با ۰/۱۸۲ بدترین سطح پایداری را داشته و در وضعیت ناپایدار قرار دارد. همچنین نتایج آزمون آنووا در شاخص‌های زیست‌محیطی نشان داد که روستاهای شیرکوه، حلیمه‌جان و شهربیجار، با توجه به بررسی نتایج داده‌های بدست آمده و نظرات متخصصان رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته و از میانگین سطح پایداری مطلوبی برخوردار هستند. روستای کلشتر نیز در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. جوان و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار به این نتایج رسیدند که عواملی مانند شناسایی ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل، تدوین و اجرای سند راهبردی و توسعه گردشگری روستایی و اطلاع‌رسانی مناسب از توانمندی‌های گردشگری روستایی از تأثیرگذارترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار روستا به شمار می‌آیند.

بنابر مشخصه‌های فوق می‌توان گفت، میان گردشگری پایدار، توسعه پایدار روستایی و پایداری نواحی روستایی رابطه طبیعی و تنگاتنگی برقرار است. در این خصوص، دو نوع ارتباط قابل تشخیص است؛ نخست گردشگری پایدار، ابزار قوی برای کمک به تحقق توسعه پایدار تلقی می‌شود؛ چرا که به توسعه مشاغل روستایی و اقتصاد محلی روستایی می‌انجامد. سپس، توسعه پایدار پیش‌نیاز گردشگری پایدار تلقی می‌شود؛ زیرا توسعه ناپایدار می‌تواند کیفیت محصولات گردشگری و خدمات مربوط را تحت‌الشعاع قرار دهد. در این راستا، مهم‌ترین مسئله این پژوهش نیز تبیین میزان تأثیر مولفه‌های گردشگری بر ساکنان روستاهای گردشگری شهرستان آستانه و پایداری نواحی روستایی آن است.

روش شناسی

شهرستان آستانه اشرافیه با جمعیت ۱۲۵۴۳۷ نفر از دو بخش مرکزی با ۴ دهستان (کورکاء، دهشال، کیسم و چهارده) و بخش بندر کیاشهر با ۲ دهستان (دهسر و دهکاء) تشکیل شده است. در این پژوهش اطلاعات مورد نیاز روستاهای گردشگری از طریق مشاهده، مصاحبه و همچنین توزیع پرسشنامه بین ۱۲ دهیار روستا اخذ گردید. روستاهای منتخب از جمله روستاهای هدف گردشگری شهرستان آستانه اشرافیه بوده و از طریق مطالعات میدانی و مصاحبه با مسئولین گردشگری شهرستان انتخاب شده است. توزیع روستاها نشان می‌دهد که ۴۱/۷ درصد روستاها در بخش بندر کیاشهر و ۵۸/۳ درصد روستاها در بخش مرکزی قرار دارند. در همین راستا توزیع و پراکنش روستاها در مقیاس سیاسی-اداری دهستان نشان می‌دهد که شش دهستان دهگاه، دهسر، کورکاء، دهشال، کیسم و چهارده به ترتیب ۳، ۲، ۳، ۰، ۳ و ۱ روستای گردشگری را در بر گرفته‌اند (جدول ۱). گویه‌های پرسشنامه به دو صورت چندگزینه‌ای و توصیفی طراحی گردید که پایایی گویه‌های چندگزینه‌ای با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۴۳ بدست آمد و این عدد نشان می‌دهد که پایایی گویه‌ها در حد متوسط بوده و در مطالعات علوم انسانی می‌توان از این سوالات جهت تحلیل‌های بعدی استفاده کرد. همچنین روایی گویه‌ها توسط متخصصین امر مورد واکاوی قرار گرفته و تایید گردید.

جدول ۱. تعداد و درصد روستاهای نمونه به تفکیک بخش و دهستان در شهرستان آستانه

درصد (%)	فراوانی	نام روستای هر دهستان	بخش	دهستان	نام روستای هر بخش	درصد (%)	فراوانی	بخش
۲۵	۳	دستک، لله وجه سر، انبارسر	کیاشهر	دهگاه				
۱۶/۶۶	۲	صفرا بسته (میان محله)، محسن آباد پایین	کیاشهر	دهسر	انبارسر، محسن آباد پایین، صفرا بسته (میان محله)، دستک، لله وجه سر.	۴۱/۷	۵	بندر کیاشهر
۲۵	۳	پرکاپشت یاور زاده، تمجال، نازک سرا	مرکزی	کورکاء				
۰	۰	-	مرکزی	دهشال	تجن گوکه، نیاکو، پرکاپشت یاور زاده، تمجال، نازک سرا، گیسیم، کته شصت آبادان.	۵۸/۳	۷	مرکزی
۲۵	۳	تجن گوکه، نیاکو، گیسیم	مرکزی	کیسم				
۸/۳۳	۱	کته شصت آبادان	مرکزی	چهارده				
۱۰۰	۱۲			کل		۱۰۰	۱۲	کل

در این پژوهش از روش تحلیل عاملی استفاده شده است. در این روش ماتریسی به ابعاد $n \times m$ که n آن نشان دهنده سطر و m آن بیانگر ستون است. سطر ماتریس تشکیل شده نشان دهنده پاسخ دهندگان و ستون نیز نشان دهنده گویه-ها (متغیرها) می باشد. در نهایت ماتریس ورودی برای تحلیل عاملی بصورت زیر تنظیم گردید.

$$R = \begin{bmatrix} v_1 & v_2 & \dots & v_{17} \\ c_1 \\ c_2 \\ \vdots \\ c_{12} \end{bmatrix} \quad (2)$$

در اینجا v و c به ترتیب بیانگر گویه ها و پاسخ دهندگان هستند. بعد از تنظیم ماتریس داده ها، ماتریس همبستگی براساس فرمول ذیل محاسبه می گردد.

$$r_{v_1,2} = \frac{\sum_{i=1}^n (v_1 - \bar{v}_1)(v_2 - \bar{v}_2)}{NS_{v_1} \cdot S_{v_2}} \quad (3)$$

ماتریس ضریب همبستگی $n \times m$ برابر با 17×17 بدست می آید. ماتریس حاصل، یک ماتریس متقارن بوده و ضرایب همبستگی واقع در قطر ماتریس ۱ است، زیرا همبستگی هر گویه را با خودش بیان می کند.

$$R = \begin{bmatrix} v_1 & v_2 & \dots & v_{17} \\ v_2 \\ \vdots \\ v_{17} \end{bmatrix} \quad (4)$$

ماتریس بارگویه ها در واقع ارتباط بین گویه ها با عامل ها است. بارگویه ها همان همبستگی بین گویه ها با عامل های تعیین شده است. مجموع مجذورات بارهای عاملی هر عامل را مقدار ویژه آن عامل می نامند. مقدار ویژه با استفاده از رابطه زیر محاسبه می شود.

$$\lambda_1 = \sum_{j=1}^m b_{j1}^2 \quad (5)$$

از تقسیم مقدار ارزش ویژه هر مولفه بر مجموع واریانس گویه ها، سهم درصدی هر مولفه بدست می آید.

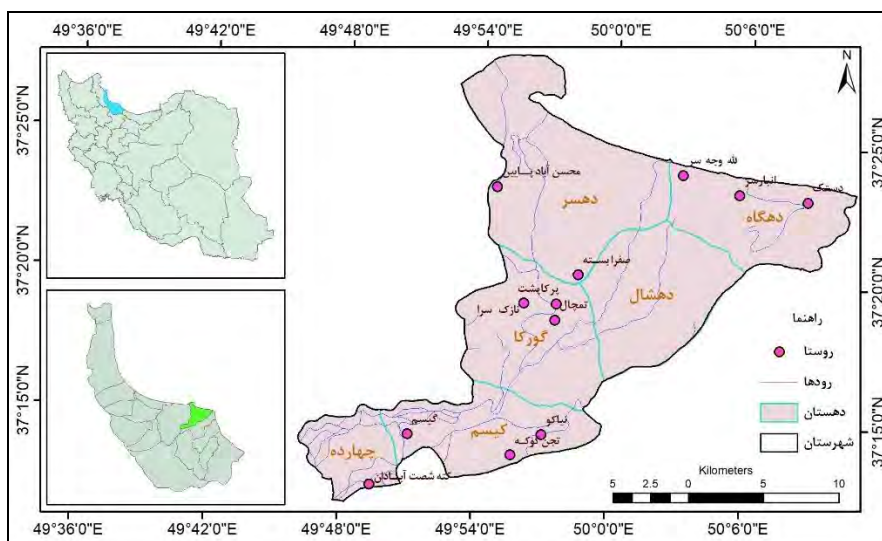
$$pev_j = \frac{ev_j}{k} \times 100 \quad (6)$$

که در آن pev_j درصد مقدار ویژه عامل j ام از کل واریانس گویه هاست و ev_j نیز مقدار ویژه عامل j ام و k هم مقدار ویژه کل گویه ها که معادل تعداد گویه ها است (منصوف، ۱۳۸۸: ۲۵۴ تا ۲۵۵).

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان آستانه اشرفیه با وسعت ۴۲۶/۶ کیلومتر مربع در شرق گیلان در بین ۴۹ درجه و ۴۶ دقیقه و ۰۵ ثانیه تا ۵۰ درجه و ۱۰ دقیقه و ۵۱ ثانیه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه و ۴۸ ثانیه تا ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه و ۰۴ ثانیه عرض شمالی قرار گرفته است و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۲- متر است. این شهرستان به دلیل دارا بودن رودخانه سفیدرود در دل خود نسبت به سایر شهرستان های گیلان خاک بسیار حاصل خیزی دارد. به همین دلیل در این شهر باغ های کشاورزی فراوانی در کناره سفیدرود دیده می شود. همچنین رودخانه سفیدرود عملاً سبب کنترل سیلاب در این شهرستان و شهر آستانه می شود، زیرا رودخانه سفیدرود این امکان را فراهم می کند تا باران های فراوانی که در فصول زمستان و پاییز می بارد را در خود گردآوری کرده و آن را به سمت دریا جابه جا کند. آب و هوای این شهرستان مانند دیگر نقاط گیلان از نوع آب و هوای معتدل مدیترانه ای با رطوبت کمی بیشتر می باشد. در بعضی از سال ها، چنانچه توده هوای سرد شمال، این ناحیه را تحت تأثیر قرار دهد، نظم و اعتدال چندساله به هم خورده و شدت سرما، زیاد می شود. در شکل ۱ نقشه تقسیمات سیاسی-اداری، سطوح ارتفاعی و شبکه آبراهه های شهرستان آستانه به همراه روستاهای مورد مطالعه در آن آورده شده است. بررسی بصری توزیع و پراکنش روستاها نشان از توزیع یکنواخت آنها در

پهنه شهرستان آستانه داشته و روستاهای مورد مطالعه گردشگری در سه ناحیه یعنی ناحیه ساحلی، ناحیه میانی (جلگه) و ناحیه جنوبی (جلگه) شهرستان قرار دارند.

شکل ۱. نقشه تقسیمات سیاسی - اداری شهرستان آستانه و روستاهای گردشگری واقع در آن

یافته‌ها و بحث

چنانچه در جدول ۲ مشخص شده است مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری سه روستای ساحلی به ترتیب اهمیت ساحل دریا، مجموعه خانه روستایی و بازار ماهی (دستک)، طرح گردشگری ساحلی، رودخانه و گارود و فضای سبز جنگلی کاج و توسکا (انبارسر) و ساحل روستایی و جنگل کاج در (لله وجه سر) هستند. اما با ورود به سمت روستاهای داخلی شهرستان جاذبه‌های گردشگری تغییر می‌کند، بطوریکه جاذبه گردشگری به ترتیب اهمیت نیز بوستان دوستی، خانه روستایی چوبی و گلی و سفیدرود در مجاورت بوستان (محسن آباد پایین)، درختان صنوبر، درختان جنگلی و پارک بوستان (صفرا بسته)، وجود مراکز و رستوران‌های متعدد، رودخانه سفیدرود و منطقه جنگلی (نازک‌سرا)، حاشیه رودخانه سفیدرود و بازار محلی (تمچال) و تونل جنگلی، رودخانه سفیدرود، پارک جنگلی و زمین ورزشی (پرکاپشت یاورزاده) هستند. این مهم نیز برای روستاهای بخش جنوبی شهرستان بررسی و نتایج نشان داد که جاذبه‌های گردشگری روستاهای مورد نظر به ترتیب اهمیت پل خشتی کوچک و بزرگ (نیاکو)، پل خشتی دوره صفویه، وجود مزارع و باغات چای و پرورش کرم ابریشم (تجن گوکه)، کرانه رودخانه سفیدرود و پارک جنگلی (گیسم) و پل قوام-السلطنه و هشت‌رود (کته شصت آبادان) می‌باشند.

با توجه به شرایط اقلیمی و توپوگرافیکی نسبتاً یکسان این شهرستان، تنها وجه تمایز بین اولویت‌های گردشگری روستاهای آن برخورداری یا عدم برخورداری روستاها از ساحل دریا و رودخانه سفیدرود است. سایر جاذبه‌های گردشگری بدلیل یکنواختی محیط طبیعی در همه جای آن با تغییرات اندک (بغیر از ساحل دریا و رودخانه سفیدرود) وجود دارند. و علاقمندان به ماهیگیری، شنا و سایر فعالیت‌های آبی که در روستاهای همجوار با ساحل دریا و رودخانه سفیدرود هستند می‌توانند از این امکانات بهره‌مند شوند (جدول ۲).

جدول ۲. جاذبه‌های گردشگری، واحدهای اقامتی و نیرو در روستاهای گردشگری شهرستان آستانه

بخش	دهستان	نام روستا	جاذبه گردشگری از اساس اهمیت	تعداد و نوع واحدهای اقامتی گردشگری	تعداد واحدهای پذیرایی	تعداد تقریبی گردشگران ورودی در سال	مدت اقامت گردشگران	مبدأ گردشگران از اساس اهمیت
کیشهر	دهگاه	دستک	ساحل دریا-مجموعه خانه روستایی-بازار ماهی	سوئیت‌های شخصی اهالی	۷ واحد رستوران-۶ واحد کباب سرا	۵۰۰۰	۱	بازار ماهی دستک-ساحل دریا-خانه روستایی
		لله وجه سر	ساحل روستای الله وجه سر-جنگل کاج	۳ عدد بلوکی -۵ عدد چوبی	هیچ	۲۰۰۰	۳	کیاشهر-روستای الله وجه سر
		انبارسر	طرح گردشگری ساحلی-رودخانه و گارود-فضای سبز جنگلی کاج و توسکا	۲ عدد بلوکی و سیمانی-۳ عدد چوبی	هیچ	۱۰۰۰۰	۱	طرح سالم‌سازی دریا-جنگل-رودخانه و گارود
	دهسر	صفرا بسته (میان محله)	درختان صنوبر-درختان جنگلی-پارک بوستان	سه تا چهار عدد خانه‌های روستایی	هیچ	۱۵۰۰	۳	میان محله-پایین محله-سیرباغ صفرا بسته بالا محله
		محسن آباد	بوستان دوستی-خانه روستایی چوبی و گلی-سفیدرود در مجاورت بوستان	۱ واحد خانه چوبی و گلی-مسافر کاشانه ۴ واحده	۵ واحد	۷۰۰۰	۲	هیچ
		پایین	توئل جنگلی-رودخانه سفیدرود-پارک جنگلی-زمین ورزشی	۸ واحد بصورت سوئیت	۲ واحد	۱۰۰۰۰	۳	توئل جنگلی-پارک جنگلی-رودخانه سفیدرود
	کورکاء	زاده	حاشیه رودخانه سفیدرود-بازار محلی	۱ عدد خانه روستایی	۴ واحد	۴۰۰۰	۱	بازار محلی-حاشیه سفیدرود
		تمجال	وجود مراکز و رستوران‌های متعدد-رودخانه سفیدرود-منطقه جنگلی	۱۰ عدد رستوران کباب متری	۹ عدد	۱۵۰۰	۱	رستوران‌ها-حاشیه سفیدرود-محدوده درختان جنگلی
مرکزی	دهشال	-	-	-	-	-	-	-
		تجن گوکه	پل خشتی دوره صفویه-وجود مزارع و باغات چای-پروزش کرم ابریشم	هیچ	هیچ	۴۰۰۰	۱	فضای سبز ورودی روستا-پل خشتی
		نیاکو	پل خشتی کوچک و بزرگ	مشهدی اقا سید علی-۷ تا ۸ خانه روستایی	هتل دهدار-۴ تا ۵ عدد قهوه خانه	۲۰۰	۳	مسجد-پل خشتی
	کیشم	گیسم	سواحل رودخانه سفیدرود-پارک ساحلی	هیچ	۶ واحد	۲۵۰۰۰	۱	پارک ساحلی-ساحل سفیدرود-ماهگیری
شماره	۵	کته شصت آبادان	پل قوام السلطنه-هشمت رود	۵ عدد خانه روستایی قدیمی	۲ عدد کبابی	۲۰۰	۲	رودخانه هشمت رود

نتایج تحلیل عاملی گویه‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی در جدول ۳ آورده شده است. بعد از تحلیل عاملی به روش مولفه‌های مبنا (PCA)، شش مولفه بعد از دوران محورها بدست آمد که در مجموع ۸۷/۴۵ درصد کل واریانس داده‌ها را تبیین می‌کنند. مقدار ویژه اولیه مولفه اول تا ششم قبل از دوران به روش محورها متعامد به ترتیب برابر با ۵/۴۵، ۳/۰۳، ۲/۲۹، ۱/۸۲، ۱/۱۸ و ۱/۰۷ بدست آمد که به ترتیب ۳۲/۰۸، ۱۷/۸۵، ۱۳/۵۲، ۱۰/۷۲، ۶/۹۶ و ۶/۳۲ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند اما بعد از دوران به روش واریماکس مقدار ویژه برای مولفه اول تا ششم برابر با ۳/۴۸، ۳/۴۵، ۲/۶۷، ۱/۸۵، ۱/۵۱ و ۱/۰۹ محاسبه شد که به ترتیب ۲۰/۴۴، ۲۰/۲۸، ۱۵/۷۱، ۱۱/۲، ۸/۹۲ و ۸/۹ درصد از واریانس کل را تبیین کردند.

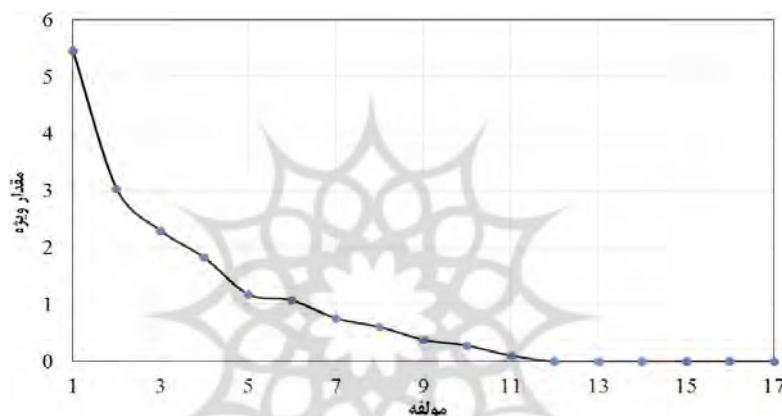
جدول ۳. مولفه‌ها، مقدار ویژه اولیه و مجموع مربع بارهای مستخرج و دوران یافته گویه‌ها

مولفه‌ها	مجموع مربع بارهای دوران یافته						مجموع مربع بارهای مستخرج			مقدار ویژه اولیه		
	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
	تجمعی	واریانس	کل	تجمعی	واریانس	کل	تجمعی	واریانس	کل	تجمعی	واریانس	کل
اول	۲۰/۴۴	۲۰/۴۴	۳/۴۸	۳۲/۰۸	۳۲/۰۸	۵/۴۵	۳۲/۰۸	۳۲/۰۸	۳۲/۰۸	۳۲/۰۸	۳۲/۰۸	۵/۴۵
دوم	۴۰/۷۲	۲۰/۲۸	۳/۴۵	۴۹/۹۳	۱۷/۸۵	۳/۰۳	۴۹/۹۳	۱۷/۸۵	۱۷/۸۵	۱۷/۸۵	۱۷/۸۵	۳/۰۳
سوم	۵۶/۴۳	۱۵/۷۱	۲/۶۷	۶۳/۴۵	۱۳/۵۲	۲/۲۹	۶۳/۴۵	۱۳/۵۲	۱۳/۵۲	۱۳/۵۲	۱۳/۵۲	۲/۲۹
چهارم	۶۷/۶۳	۱۱/۲	۱/۹	۷۴/۱۷	۱۰/۷۲	۱/۸۲	۷۴/۱۷	۱۰/۷۲	۱۰/۷۲	۱۰/۷۲	۱۰/۷۲	۱/۸۲
پنجم	۷۸/۵۵	۱۰/۹۲	۱/۸۵	۸۱/۱۳	۶/۹۶	۱/۱۸	۸۱/۱۳	۶/۹۶	۶/۹۶	۶/۹۶	۶/۹۶	۱/۱۸
ششم	۸۷/۴۵	۸/۹	۱/۵۱	۸۷/۴۵	۶/۳۲	۱/۰۷	۸۷/۴۵	۶/۳۲	۶/۳۲	۶/۳۲	۶/۳۲	۱/۰۷

درصد کل واریانس تبیین شده توسط شش مولفه که مقدار ویژه مبنا برای آن ۱ در نظر گرفته شده است در حدود ۸۷/۴۵ درصد محاسبه شد که از جمع درصد واریانس تبیین شده توسط شش مولفه بدست می‌آید. این مقدار در

مطالعات علوم انسانی در حد عالی بوده و نتایج حاصل از آن قابل تعمیم می‌باشد. لازم به ذکر است درصد واریانس تبیین شده توسط هر مولفه در حالت دورانی و غیردورانی نیز تفاوت آشکاری را نشان می‌دهند، بطوریکه در حالت غیردورانی بیشترین درصد واریانس تبیین شده بر روی مولفه اول متمرکز شده و سهم مولفه‌های دوم، سوم و الی آخر نیز بشدت کاهش می‌یابد. اما در حالت دورانی توزیع درصد واریانس تبیین شده بین تمامی مولفه‌ها همگن‌تر شده و اختلاف بین مولفه با سایر مولفه‌ها کمتر می‌شود، اما در کل واریانس چه در حالت دورانی و چه غیردورانی تغییری ایجاد نمی‌شود (جدول ۳).

در شکل ۲ نمودار کتل (سنگریزه) حاصل از تحلیل عاملی گویه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی تبیین کننده اثرات گردشگری در پایداری نواحی روستایی شهرستان آستانه آورده شده است. در این نمودار محور افقی به تعداد مولفه‌ها و محور عمودی به مقدار ویژه اختصاص داده می‌شود. چنانچه می‌دانیم به تعداد گویه‌ها نیز عامل وجود دارد، یعنی هر گویه از ۱۷ گویه مورد استفاده در تحلیل عاملی نیز یک مولفه یا عامل شناخته می‌شوند. اما با در نظر گرفتن مقدار ویژه ۱، تعداد عامل‌هایی که مقدار ویژه‌شان پایین‌تر از ۱ هستند از مطالعه حذف شده و مقادیر ویژه بالاتر از ۱ بعنوان مولفه یا عامل شناسایی می‌شوند، زیرا مولفه‌هایی که مقدار ویژه‌شان کمتر از ۱ باشد از اهمیت چندانی برخوردار نیست.

شکل ۲. نمودار سنگریزه (کتل) مولفه‌ها در ازای مقدار ویژه

البته در برخی از مطالعات که مقدار کل واریانس تبیین شده توسط مولفه کم باشد مقدار ویژه کمتر از ۱ هم در تعیین عامل‌ها با توجه به نظر محقق دخالت داده می‌شود (مثل ۰/۹ یا ۰/۸). بطور کلی با استفاده از مقدار ویژه ۱ در محور عمودی شکل ۲، تعداد ۶ مولفه که مقدار ویژه آنها بالاتر از ۱ است قابل شناسایی است.

بعد از تعیین تعداد عامل‌ها، در جدول ۴ مقدار بار عاملی هر یک از گویه‌ها در ارتباط با مولفه‌های مختلف آورده شده است. برای تعیین عامل تبیین کننده هر گویه، مقدار بار عاملی آنها با هر یک از شش مولفه بررسی می‌شود، بطوریکه بالاترین بار عاملی هر گویه با هر یک از عامل‌ها شناسایی شده و آن عامل تبیین کننده آن گویه است. بدین ترتیب مولفه اول تا ششم تحلیل عاملی به روش مولفه‌های مبنا بشرح زیر می‌باشد:

۱. اولین مولفه با مقدار واریانس ۲۰/۴۴ درصد نیز ۴ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را در بر می‌گیرد. بطوریکه مهمترین گویه مولفه اول نیز گویه کالبدی "تغییر کاربری اراضی کشاورزی در راستای ویلاسازی" با مقدار بار عاملی ۰/۸۷۱ است. سپس گویه اقتصادی "تاثیر رونق گردشگری در افزایش قیمت زمین و مسکن" با مقدار بار عاملی ۰/۸۵۰، گویه کالبدی "تاثیر ورود گردشگران در تغییر کاربری زمین‌ها" با مقدار بار عاملی ۰/۷۹۹ و در نهایت گویه اجتماعی "رونق گردشگری و افزایش وقوع جرائم" با مقدار بار عاملی ۰/۷۰۳ - به ترتیب در مرتبه‌های دوم، سوم و چهارم قرار می‌گیرند.

جدول ۴. مقدار بار عاملی گویه‌ها در ارتباط با مولفه‌های تعیین شده

مؤلفه	مؤلفه ششم	مؤلفه پنجم	مؤلفه چهارم	مؤلفه سوم	مؤلفه دوم	مؤلفه اول	نوع مولفه	نوع مولفه
PC ₁	تغییر کاربری اراضی کشاورزی در جهت ویلاسازی در این روستا چقدر بوده است؟	کالبدی	۰/۸۷۱					
PC _{1,1}	رونق گردشگری تا چه حد در افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا داشته است؟	اقتصادی	۰/۸۵۰					
PC _{1,2}	ورود گردشگران تا چه حد موجب تغییر کاربری زمین‌ها شده است؟	کالبدی	۰/۷۹۹					
PC _{1,3}	رونق گردشگری تا چه حد موجب وقوع جرائم از جمله سرقت، مشاجره و دعوای خیابانی در روستا شده است؟	اجتماعی	-۰/۷۰۳					
PC ₂	گردشگری تا چه حد موجب بهبود کیفیت زندگی مردم روستا شده است؟	اجتماعی	۰/۸۸۸					
PC _{2,1}	گردشگری تا چه حد موجب افزایش تعامل اجتماعی در ساکنان روستا شده است؟	اجتماعی	۰/۸۳۶					
PC _{2,2}	تا چه حدی گردشگری موجب اشتغال در روستا گردیده است؟	اقتصادی	۰/۷۳۸					
PC _{2,3}	رونق گردشگری تا چه میزان در افزایش درآمد روستائیان تاثیر داشته است؟	اقتصادی	۰/۷۱۰					
PC _{2,4}	تا چه حدی تولیدات کشاورزی این روستا توسط گردشگران خریداری می‌شود؟	اقتصادی	۰/۶۰۴					
PC ₃	با ورود گردشگران کیفیت معابر روستا چه تغییری کرده است؟	کالبدی	۰/۸۵۲					
PC _{3,1}	رونق گردشگری تا چه حدی موجب اشتغال غیرمستقیم (تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی برای فروش به گردشگران) شده است؟	اقتصادی	-۰/۷۲۰					
PC _{3,2}	با ورود گردشگران کمیت معابر روستا چه تغییری کرده است؟	کالبدی	۰/۷۱۱					
PC ₄	تعداد مهاجران وارد شده به روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال‌های قبل‌تر چه تغییری کرده است؟	اجتماعی	۰/۸					
PC _{4,1}	گردشگری چه تاثیری در چشم‌انداز طبیعی روستا داشته است؟	زیست-محیطی	-۰/۷۵۴					
PC ₅	گردشگری تا چه حد به گسترش ناهنجاری (اعتیاد، انجام منکرات و غیره ...) دامن زده است؟	اجتماعی	۰/۸۴۹					
PC _{5,1}	تعداد مهاجران خارج شده از روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال‌های قبل‌تر چه تغییری کرده است؟	اجتماعی	۰/۸۲۹					
PC ₆	با رونق گردشگری، معابر و محیط روستا از نظر آلودگی چه تغییری کرده است؟	زیست-محیطی	۰/۹۵۵					

۲. دومین مولفه با مقدار واریانس ۲۰/۲۸ درصد نیز ۵ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را در بر می‌گیرد. بطوریکه مهمترین گویه مولفه دوم نیز گویه اجتماعی "تاثیر گردشگری در بهبود کیفیت زندگی مردم" با مقدار بار عاملی ۰/۸۸۸ است. سپس گویه اجتماعی "گردشگری و افزایش تعامل اجتماعی" با مقدار بار عاملی ۰/۸۳۶، گویه اقتصادی "گردشگری و اشتغال در روستا" با مقدار بار عاملی ۰/۷۳۸، گویه اقتصادی "رونق گردشگری و افزایش درآمد روستائیان" با مقدار بار عاملی ۰/۷۱۰ و در نهایت گویه اقتصادی "خریداری تولیدات کشاورزی توسط گردشگران" با مقدار بار عاملی ۰/۶۰۴ به ترتیب در مراتب دوم تا پنجم قرار گرفتند.

۳. سومین مولفه با مقدار واریانس ۱۵/۷۱ درصد ۳ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را شامل می‌شود. بطوریکه مهمترین گویه مولفه سوم نیز گویه کالبدی "ورود گردشگران و کیفیت معابر روستا" با مقدار بار عاملی ۰/۸۵۲ است. سپس گویه اقتصادی "تاثیر رونق گردشگری در اشتغال غیرمستقیم" با مقدار بار عاملی ۰/۷۲۰- و گویه کالبدی "ورود گردشگران و کمیت معابر روستا" با مقدار بار عاملی ۰/۷۱۱ به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

۴. چهارمین مولفه با مقدار واریانس ۱۱/۲ درصد ۲ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را در بر می‌گیرد. بطوریکه مهمترین گویه مولفه چهارم نیز گویه اجتماعی "تعداد مهاجران وارد شده به روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال‌های قبل‌تر" با مقدار بار عاملی ۰/۸ است. سپس گویه زیست-محیطی "تاثیر گردشگری در چشم‌انداز طبیعی روستا" با مقدار بار عاملی ۰/۷۵۴- در رتبه دوم قرار دارد.

۵. پنجمین مولفه با مقدار واریانس ۱۰/۹۲ درصد ۲ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را شامل می‌شود. بطوریکه مهمترین گویه مولفه پنجم نیز گویه اجتماعی "گردشگری و گسترش ناهنجاری" با مقدار بار عاملی ۰/۸۴۹ است. سپس گویه اجتماعی "تعداد مهاجران خارج شده از روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال‌های قبل‌تر" با مقدار بار عاملی ۰/۸۲۹ در مرتبه دوم قرار می‌گیرد.

۶. در نهایت مولفه ششم با مقدار واریانس ۸/۹ درصد در برگیرنده تنها گویه زیست-محیطی یعنی "تاثیر رونق گردشگری بر معابر و محیط روستا از نظر آلودگی" با مقدار بار عاملی ۰/۹۵۵ است.

بدین ترتیب وضعیت گویه‌ها نسبت به شش مولفه تعیین شده مشخص گردید. همچنین مهمترین گویه هر مولفه که بنوعی نماینده آن مولفه محسوب می‌شود از اهمیت زیادی در تحلیل مولفه‌ها برخوردار است. عبارتی در تحلیل گویه‌های هر مولفه، گویه اول بسیار مهم بوده و رابطه سایر گویه‌ها باید با گویه اول مشخص شود تا بتوان تحلیل درستی از مولفه‌ها ارائه کرد.

۱. با توجه به گویه‌های واقع در مولفه اول باید گفت رابطه بین مهمترین گویه (PC_1) با سایر گویه‌های واقع در این مولفه یعنی $PC_{1,1}$ ، $PC_{1,2}$ و $PC_{1,3}$ به ترتیب برابر با $0/62^*$ ، $0/71^*$ و $0/61^*$ بدست آمد. عبارتی رابطه بین گویه PC_1 با گویه‌های $PC_{1,1}$ ، $PC_{1,2}$ و $PC_{1,3}$ در سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ معنی‌دار است. اما نکته مهم این است که رابطه گویه PC_1 با دو گویه اول یعنی $PC_{1,1}$ ، $PC_{1,2}$ از نوع مستقیم و با گویه $PC_{1,3}$ معکوس است. نتیجه اینکه رونق گردشگری و ورود گردشگران به روستاها باعث تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغی در جهت ویلاسازی شده است. همچنین این رابطه نشان می‌دهد با رونق گردشگری، تغییر کاربری اراضی روستایی و همچنین ویلاسازی، کاهش جرائم از قبیل سرقت، مشاجره و دعوای خیابانی در روستاها اتفاق افتاده است. در نتیجه باید گفت اثر مثبت گردشگری و رونق آن نه تنها توسعه کالبدی و اقتصادی را بدنبال دارد بلکه از وقوع جرائمی همچون سرقت، مشاجره و دعوای خیابانی جلوگیری کرده و اثر اجتماعی مثبت بجای می‌گذارد. این مولفه را می‌توان با در نظر گرفتن تمامی گویه‌های درگیر در آن "مولفه کالبدی-اقتصادی-اجتماعی" نامگذاری کرد.

۲. با توجه به گویه‌های واقع در مولفه دوم، رابطه مهمترین گویه (PC_2) با سایر گویه‌های این مولفه یعنی $PC_{2,1}$ ، $PC_{2,2}$ و $PC_{2,3}$ به ترتیب برابر با $0/78^{**}$ ، $0/51$ و $0/49$ محاسبه شد. رابطه‌های بدست آمده بین PC_2 با سایر گویه‌های این مولفه از نوع مستقیم است و تنها رابطه‌ای که در هر دو سطح $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ معنی‌داری است رابطه بین PC_2 با $PC_{2,1}$ است. در نتیجه باید گفت گردشگری باعث بالا رفتن کیفیت زندگی مردم روستا، افزایش تعامل اجتماعی در ساکنین روستا، افزایش اشتغال، افزایش درآمد و همچنین افزایش فروش تولیدات کشاورزی روستاها و خریداری آنها توسط گردشگران خواهد شد. از اینرو مولفه دوم نیز "مولفه اجتماعی-اقتصادی" نامگذاری می‌گردد.

۳. با در نظر گرفتن گویه‌هایی که در مولفه سوم قرار دارند، رابطه مهمترین گویه (PC_3) با دو گویه دیگر این مولفه یعنی $PC_{3,1}$ و $PC_{3,2}$ به ترتیب برابر با $0/67^*$ و $0/57$ بدست آمد. در نتیجه رابطه بدست آمده بین PC_3 و $PC_{3,1}$ از نوع معکوس و $PC_{3,2}$ نیز از نوع مثبت است. رابطه اول در سطح $\alpha = 0.05$ معنی‌دار است. بنابراین می‌توان گفت با ورود گردشگران و بالا رفتن کیفیت معابر روستا، کاهش اشتغال غیرمستقیم اتفاق می‌افتد. همچنین کیفیت و کمیت معابر روستاها با ورود گردشگران و رونق گردشگری بهتر و بیشتر شده است. این مولفه نیز به "مولفه کالبدی-اقتصادی" معروف است.

۴. در مولفه چهارم دو گویه PC_4 و $PC_{4,1}$ قرار دارند. میزان رابطه این دو برابر با $0/34$ - محاسبه شد که نشان‌دهنده رابطه معکوس بین این دو گویه مولفه چهارم است. عبارت دیگر باید گفت با رونق گردشگری در روستاهای نمونه شهرستان آستانه چشم‌انداز طبیعی روستا بهتر شده است، اما متعاقب آن مهاجرپذیری در اکثر روستاها تغییر محسوسی نداشته و یا کاهش یافته است و تنها در ۳ روستا از ۱۲ روستا افزایش مهاجرپذیری اتفاق افتاده است.

البته باید گفت شدت رابطه این دو گویه زیاد نیست. در نتیجه این مولفه، به "مولفه اجتماعی-زیست محیطی" معروف است.

۵. در مولفه پنجم دو گویه PC_5 و $PC_{5,1}$ قرار دارند. مقدار رابطه بین این دو گویه برابر با 0.53 - محاسبه شده است. در نتیجه رابطه بین این دو گویه بیانگر آن است که تاثیر گردشگری در افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی از قبیل اعتیاد و منکرات کم بوده و از طرفی هم از تعداد مهاجر فرستی روستا کم شده و یا تغییر محسوسی در این متغیر نسبت به سال‌های قبل‌تر مشاهده نمی‌شود. با توجه به توضیحات بالا، این مولفه معروف به "مولفه اجتماعی" است.

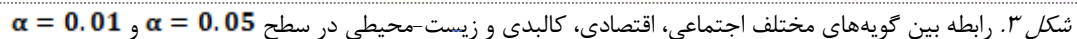
۶. در نهایت آخرین مولفه مورد بررسی نیز مولفه زیست-محیطی است، که با گویه "با رونق گردشگری، معابر و محیط روستا از نظر آلودگی چه تغییری کرده است؟" مشخص می‌شود. این مولفه نیز به تنهایی "مولفه زیست-محیطی" معروف است. در این مولفه اثر گردشگری و رونق آن در آلودگی معابر و محیط روستا به اثبات می‌رسد. بنابراین ۶ مولفه بالا در تبیین اثرات گردشگری در پایداری نواحی روستایی نقش ایفا می‌کنند. در همین راستا میزان همبستگی بین ۱۷ گویه اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست-محیطی با استفاده روش همبستگی پیرسون و سطح اطمینان 95% و 99% یا سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ محاسبه و ماتریس همبستگی آن در جدول ۵ آورده شده است، تا از این طریق میزان و نوع رابطه بین گویه‌های مختلف مشخص شود. در این جدول رابطه‌هایی که معنی‌دار نیستند بدون ستاره هستند و رابطه‌هایی که هر دو سطح $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ معنی‌دار هستند با علامت دو ستاره "*" مشخص شده‌اند. همچنین در این جدول رابطه‌هایی که فقط در سطح $\alpha = 0.05$ معنی‌دار هستند با علامت تک ستاره "*" مشخص می‌شوند.

در شکل ۳ روابط بین گویه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست-محیطی که در دو سطح معنی‌دار بودند، از جدول ۵ استخراج و بصورت نمودار نمایش داده شده است. چنانچه مشاهده می‌شود بین گویه اجتماعی "تاثیر گردشگری بر بهبود کیفیت زندگی" با گویه اجتماعی "گردشگری و افزایش تعامل اجتماعی" رابطه معنی‌دار در هر دو سطح $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ برقرار است مقدار رابطه در حدود 0.78 است. در نتیجه از جمله آثار رونق گردشگری در روستاهای شهرستان آستانه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش تعامل اجتماعی آنها است. در این راستا بین گویه اقتصادی "گردشگری و اشتغال" با گویه اجتماعی "گردشگری و افزایش تعامل اجتماعی"، با گویه اقتصادی "رونق گردشگری و افزایش درآمد" و گویه اقتصادی "خرید تولیدات کشاورزی توسط گردشگران" به میزان 0.62 ، 0.7 و 0.85 رابطه معنی‌دار وجود دارد که رابطه در دو مورد اول در سطح $\alpha = 0.05$ و در مورد سوم در هر دو سطح $\alpha = 0.05$ و $\alpha = 0.01$ معنی‌دار هستند. بعبارتی با رونق گردشگری و افزایش اشتغال نیز تعامل اجتماعی ساکنان روستا که در این عرصه فعالیت می‌کنند بیشتر می‌شود، سپس این مهم منجر به افزایش درآمد روستائیان در اثر خریداری محصولات کشاورزی و غیره خواهد شد. سه رابطه فوق از نوع مثبت بوده و رابطه موثر بین رونق گردشگری و اثرات اقتصادی و اجتماعی آن را نشان می‌دهند. رابطه بین گویه اقتصادی "رونق گردشگری و اشتغال" با گویه اقتصادی "گردشگری و اشتغال" به میزان 0.67 بوده و در سطح $\alpha = 0.05$ معنی‌دار است، و این نشان از تاثیر گردشگری در اشتغال غیرمستقیم و مستقیم روستائیان دارد. در همین راستا رابطه بین گویه اقتصادی "رونق گردشگری و افزایش قیمت زمین و مسکن" با دو گویه اقتصادی "گردشگری و اشتغال" و "رونق گردشگری و اشتغال غیرمستقیم" به ترتیب برابر با 0.58 و 0.61 محاسبه شد که هر دوی آنها در سطح $\alpha = 0.05$ معنی‌دار هستند. بنابراین رونق گردشگری به تبع خود باعث افزایش قیمت زمین و مسکن به جهت مراجعه گردشگران جهت اسکان در این نواحی یا حتی خرید زمین جهت ساخت ویلا خواهد شد و بالطبع اشتغال در روستا در راستای خدمات‌دهی به گردشگران بیشتر خواهد شد. همچنین به سبب اشتغال افراد در جهت رفع نیازهای گردشگران، اشتغال غیرمستقیم از قبیل تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی برای فروش به گردشگران افزایش خواهد یافت. رابطه گویه کالبدی "ورود گردشگران و تغییر کاربری زمین‌ها" با دو گویه اقتصادی "گردشگری و اشتغال" و "رونق گردشگری و افزایش

جدول ۵. رابطه همبستگی دو متغیره بین گویه‌ها در سطح معنی‌داری ۹۵ و ۹۹ درصد

گروه ها	ضرب پیوستن و معنی داری آن	رونق گردشگری و وقوع جرائم	گردشگری و گسترش ناهنجاری	گردشگری و افزایش تعامل اجتماعی	گردشگری و بهبود کیفیت زندگی مردم	مهاجران وارد شده به روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال های قبل تر	مهاجران خارج شده از روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال های قبل تر	رونق گردشگری و افزایش درآمد	خرید تولیدات کشاورزی توسط گردشگران	رونق گردشگری و اشتغال در روستا	رونق گردشگری و اشتغال غیرمستقیم	رونق گردشگری و افزایش قیمت زمین و مسکن	ورود گردشگران و تغییر کاربری زمین ها	تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ورود گردشگران و تغییر کمیت معابر روستا	ورود گردشگران و تغییر کیفیت معابر روستا	رونق گردشگری و آلودگی معابر و محیط روستا	گردشگری چه تاثیری در چشم انداز روستا دارد؟
رونق گردشگری و وقوع جرائم	ضرب معنادار ی	۱																
گردشگری و گسترش ناهنجاری	ضرب معنادار ی	۰/۳۳	۱															
گردشگری و افزایش تعامل اجتماعی	ضرب معنادار ی	۰/۳		۱														
گردشگری و بهبود کیفیت زندگی مردم	ضرب معنادار ی	۰/۰۶	۰															
مهاجران وارد شده به روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال های قبل- تر	ضرب معنادار ی	۰/۸۶	۱															
مهاجران خارج شده از روستا در ۵ سال اخیر در مقایسه با سال های قبل- تر	ضرب معنادار ی	۰/۳۴	۰/۱۱	۰/۷۸**	۱													
خرید تولیدات کشاورزی توسط گردشگران	ضرب معنادار ی	۰/۲۸	۰/۷۲	۰/۰۰														
رونق گردشگری و اشتغال در روستا	ضرب معنادار ی	۰/۰۸	۰/۳۳	۰/۰۶	۰/۱۱	۱												
رونق گردشگری و اشتغال غیرمستقیم	ضرب معنادار ی	۰/۷۹	۰/۳	۰/۸۶	۰/۷۲													
رونق گردشگری و افزایش قیمت زمین و مسکن	ضرب معنادار ی	۰/۱۲	۰/۵۳	۰/۴۲	۰/۳۷	۰/۰۶	۱											
ورود گردشگران و تغییر کاربری زمین ها	ضرب معنادار ی	۰/۷۲	۰/۰۷	۰/۱۷	۰/۲۴	۰/۸۶												
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۱۵۷	۰/۳۲۹	۰/۴۰۱	۰/۴۹	۰/۰۶	۱											
ورود گردشگران و تغییر کمیت معابر روستا	ضرب معنادار ی	۰/۶۳	۰/۲۹	۰/۱۹	۰/۱	۰/۸۵	۰/۷۲											
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۰۰۸	۰/۲۱	۰/۵۵	۰/۴۶	۰/۳۳	۱											
ورود گردشگران و تغییر کیفیت معابر روستا	ضرب معنادار ی	۰/۹۸	۰/۵۱	۰/۰۶	۰/۱۳	۰/۲۹	۰/۲۳											
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۶۳*	۰/۵۱	۰/۳۸	۰/۳۷	۰/۸۵**	۰/۷*									
ورود گردشگری و اشتغال در روستا	ضرب معنادار ی	۰/۶۸	۰/۸۳	۰/۰۳	۰/۰۹	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۰۱	۰									
رونق گردشگری و اشتغال غیرمستقیم	ضرب معنادار ی	۰/۰۹	۰/۱۶	۰/۴۱	۰/۲۷	۰/۰۹	۰/۴۲	۰/۴۷	۰/۴۹	۰/۶۷*	۱							
رونق گردشگری و افزایش قیمت زمین و مسکن	ضرب معنادار ی	۰/۷۹	۰/۶۳	۰/۱۹	۰/۳۹	۰/۷۹	۰/۱۸	۰/۱۲	۰/۱	۰/۳۷	۰/۶۱*	۱						
ورود گردشگران و تغییر کاربری زمین ها	ضرب معنادار ی	۰/۴۶	۰/۱۷	۰/۰۹	۰/۰۶	۰/۰۹	۰/۰۴	۰/۵۴	۰/۳۷	۰/۵۸*	۰/۶۱*							
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۱۳	۰/۰۶	۰/۷۸	۰/۸۶	۰/۷۷	۰/۸۹	۰/۰۷	۰/۲۴	۰/۰۵	۰/۰۴							
ورود گردشگران و تغییر کمیت معابر روستا	ضرب معنادار ی	۰/۰۳	۰	۰/۲۸	۰/۱۴	۰/۲۲	۰	۰/۴۸	۰/۵۳	۰/۵۹*	۰/۵۶	۱						
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۳۳	۱	۰/۳۸	۰/۶۷	۰/۴۹	۱	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۲						
ورود گردشگران و تغییر کمیت معابر روستا	ضرب معنادار ی	۰/۶۱*	۰/۱۲	۰/۰۶	۰/۲۹	۰/۰۹	۰/۵۱	۰/۱۷	۰/۰۹	۰/۱۴	۰/۲۹	۰/۶۳*	۰/۷۱*	۱				
تغییر کاربری اراضی کشاورزی و ویلاسازی	ضرب معنادار ی	۰/۰۴۴	۰/۷۱	۰/۸۵	۰/۳۶	۰/۷۸	۰/۱۸	۰/۱۶	۰/۷۸	۰/۶۶	۰/۳۵	۰/۰۳	۰/۰۱					
ورود گردشگران و تغییر کمیت معابر روستا	ضرب معنادار ی	۰/۰۱	۰/۲۹	۰/۱۵	۰/۰۷	۰/۱۸	۰/۴۱	۰/۱۲	۰/۴۱	۰/۳۷	۰/۷۱**	۰/۴۷	۰/۵۸*	۰/۴۲	۱			
	ضرب معنادار ی	۰/۸۷	۰/۳۶	۰/۶۴	۰/۰۶	۰/۵۷	۰/۱۸	۰/۷۲	۰/۱۸	۰/۲۳	۰/۰۱	۰/۱۲	۰/۰۵	۰/۱۷				

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).
 **. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

در راستای بررسی رابطه معنی‌دار بین گویه‌های مختلف، رابطه بین گویه کالبدی "ورود گردشگران و کمیت معابر روستا" و گویه اقتصادی "رونق گردشگری و موجب اشتغال غیرمستقیم" و گویه کالبدی "ورود گردشگران و تغییر کاربری زمین‌ها" به ترتیب برابر -0.71 و -0.58 بدست آمد و به ترتیب در سطح $\alpha = 0.01$ و $\alpha = 0.05$ معنی‌دار هستند. در نهایت رابطه بین گویه کالبدی "ورود گردشگران و کمیت معابر روستا" و گویه اقتصادی "رونق گردشگری و اشتغال غیرمستقیم" در سطح $\alpha = 0.05$ معنی‌دار بوده و مقدار آن برابر با -0.67 بدست آمد، که نشان‌دهنده رابطه معکوس بین گویه‌های فوق می‌باشد.

نتیجه گیری

در این مطالعه اثرات رونق گردشگری در پایداری نواحی روستایی شهرستان آستانه اشرفیه از نقطه نظر اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست-محیطی مورد بررسی و واکاوی قرار گرفت. در ابتدا اطلاعات مورد نیاز از طریق مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه طراحی شده توسط دهیاران ۱۲ روستای گردشگری شهرستان آستانه اشرفیه تهیه گردید. سپس گویه‌های توضیحی و همچنین گویه‌های طراحی شده در طیف لیکرت بصورت تک تک و جداگانه مورد بررسی قرار گرفت. همچنین از روش تحلیل عاملی به روش مولفه‌های مبنا (PCA) و ضریب همبستگی رو اسپیرمن اقدام به تعیین مهم‌ترین مولفه‌های متاثر از رونق گردشگری و رابطه بین آنها در روستاهای مورد مطالعه شد. نتایج نشان داد که ۶ مولفه مهم "مولفه کالبدی-اقتصادی-اجتماعی"، "مولفه اجتماعی-اقتصادی"، "مولفه کالبدی-اقتصادی"، "مولفه اجتماعی-زیست محیطی"، "مولفه اجتماعی" و "مولفه زیست-محیطی" به ترتیب با مقدار واریانس ۲۰/۴۴، ۲۰/۲۸، ۱۵/۷۱، ۱۱/۲، ۱۰/۹۲ و ۸/۹ درصد، در مجموع ۸۷/۴۵ کل واریانس داده‌ها را تبیین کرده‌اند که هر یک از مولفه اول تا ششم به ترتیب اهمیت ۴، ۵، ۳، ۲ و ۱ گویه از ۱۷ گویه مورد بررسی را در بر گرفتند. در نهایت مشخص شد با رونق گردشگری، تغییر در کاربری اراضی جهت ویلاسازی و به تبع آن افزایش قیمت زمین در نواحی روستایی شده است. همچنین اثرات رونق گردشگری در بهبود کیفیت زندگی مردم به اثبات رسیده و در اثر آن میزان تعامل و مشارکت مردم روستا نیز افزایش می‌یابد. همچنین گردشگری باعث اشتغال مستقیم و غیرمستقیم افراد محلی در فعالیت‌های اقتصادی شده و مانع مهاجرت افراد جهت جستجوی کار به نواحی مجاور یا حتی استان‌های دیگر می‌شود. البته لازم به ذکر است تاثیر رونق گردشگری در جلوگیری از مهاجرت نیازمند برنامه‌ریزی و ارائه راهکارهای دقیق‌تر جهت توسعه نواحی روستایی در راستای افزایش درآمد و فرصت‌های شغلی جدید برای افراد جویای کار است. بنظر می‌رسد نتایج این پژوهش با کارهای اعظمی و همکاران (۱۳۹۴) و اکبری سامانی و همکاران (۱۳۹۲) همسو بوده و نقش موثر گردشگری در پایداری نواحی روستایی را از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست محیطی مورد تایید قرار می‌دهند. از اینرو تضمین پایداری گردشگری مستلزم برنامه‌های مدون در مقیاس محلی، شهرستان، استان و کشوری در راستای تداوم و توسعه این مهم می‌باشد. با توجه به اثبات اثرگذاری رونق گردشگری در اقتصاد روستایی این ناحیه و متعاقباً اثرات اجتماعی، کالبدی و زیست-محیطی آن، توجه به این موضوع در راستای افزایش درآمد سرانه افراد محلی و در نهایت پایداری نواحی روستایی باید در اولویت برنامه‌های اجرایی مدیران هر شهرستان قرار گیرد.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

منابع

- اروجی، حسن، علیزاده، محمد، ابیانه، ویدا و صفوی، سید راشد، (۱۳۹۷). تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصاد گردشگری روستایی در ایران، *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۸ (۲۹)، ۱۰۷ تا ۱۳۲.
- آریانپور، آزاد، (۱۳۹۲)، ساماندهی جاذبه‌های ژئوتوریستی (مطالعه موردی غار قوری قلعه)، پایاننامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، استاد راهنما: مسعود تقوایی، *دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی*، دانشگاه اصفهان.
- اعظمی، موسی، جلیلیان، سارا؛ و هاشمی امین، ناهید، (۱۳۹۴). تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و محیطی گردشگری پایدار (مطالعه موردی: روستای نوره). *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۴ (۱۴)، ۱۵۴ تا ۱۷۴.

- اکبری سامانی. ناهید، بدری. سید علی و سلمانی. محمد، (۱۳۹۲). ارزیابی گردشگری پایدار روستایی موردشناسی: بخش سامان- شهرستان شهر کرد، *جغرافیا و آمایش شهری- منطقه/ای*، ۹، ۲۹ تا ۴۸.
- ایمانی. بهرام، ناصری منش. علی و مهدی. علی، (۱۳۹۷). بررسی و تحلیلی بر نقش و جایگاه آئین‌های بومی و سنتی در توسعه پایدار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: منطقه سواد کوه در استان مازندران)، *فصلنامه علمی- پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیایی انسانی*، ۱۰ (۲)، ۸۷ تا ۱۰۵.
- بساک. سعید و دین پرست. ساجده، (۱۳۹۹). بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران (مطالعه موردی: روستاهای دهستان مدرس، شهرستان شوشتر)، *جغرافیا و روابط انسانی*، ۳ (۱)، ۲۶۹ تا ۲۸۶.
- تولایی. سیمین،. ریاحی. وحید،. افراخته. حسن،. و شعبانی. احمد،. (۱۳۹۲). بررسی توانمندی‌ها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کهک استان قم، *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، دوره ۴۵، شماره ۴، صص: ۱۱۸-۱۰۳.
- جوان، فرهاد، افراخته، حسن و ریاحی، وحید. (۱۳۹۸). تحلیل فضایی اثرات گردشگری بر تحولات کالبدی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان رضوان شهر. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۱۶ (۱)، ۵۷-۷۰.
- جوان، فرهاد، افراخته، حسن و ریاحی، وحید. (۱۳۹۹). توسعه پایدار، در گرو رعایت قوانین مهندسی جغرافیایی فضا (مطالعه موردی: روستاهای گردشگری پذیر شهرستان رضوانشهر). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۴ (۱)، ۱۳-۱.
- جوان، فرهاد، حسونند، علی و عارف‌نژاد، محسن. (۱۴۰۳). شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار. *پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی*، ۵ (۱۵)، ۸۴-۹۸.
- حجت‌شمامی، سیروس و جوان، فرهاد. (۱۴۰۱). اکوتوریسم و پایداری محیط‌زیست روستایی در شهرستان رودبار. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۱۱ (۲)، ۵۹-۷۲.
- خشنود. عفت، مهدوی حاجیلویی. مسعود و قادری. اسماعیل، (۱۳۹۸). تاثیر گسترش گردشگری خانه‌های دوم در پایداری و توسعه روستایی با تاکید بر شاخص‌های توسعه انسانی، *مطالعه موردی روستاهای شهرستان دماوند، فصلنامه جغرافیایی سرزمین*، ۶۲، ۱۱۷ تا ۱۳۱.
- رحمانی فیروزجاه. علی، رضایی پاشا. صدیقه و مهرعلی تبار فیروزجاه. مرتضی، (۱۳۹۴). اثرات و پیامدهای زیست محیطی گردشگری در نواحی روستایی (نمونه مورد مطالعه: دهستان تمشکل، شهرستان تنکابن)، *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی*، ۴ (۲)، ۱۲۵ تا ۱۴۳.
- رضوانی. محمد رضا، (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- سلیمی سبحان. محمدرضا و حجت‌شمامی. سیروس، (۱۳۹۸). واکاوی نقش گردشگری در پایداری اقتصادی روستایی مورد: بخش رحمت آباد و بلوکات، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۸ (۳)، ۱۸۹ تا ۲۰۶.
- ضیائی، محمود، مجتبی جوادان و سیمین کاظمی ازغدی، (۱۳۹۳)، ساماندهی فضایی مقصدهای گردشگری (شهری و روستایی) در مقیاس ناحیه‌ای مورد: شهرستان طرقيه شاندیز، *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال ۳، شماره ۳، صص: ۱۱۰-۸۳.
- قادر مرزی. حامد، جمینی. داود و جمشیدی. علیرضا، (۱۳۹۴). واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی مورد: روستای قوری قلعه، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۴، ۱۱۱ تا ۱۲۷.
- قدیری معصوم. مجتبی، مطیعی لنگرودی. سیدحسن و مهرپویا. حسن، (۱۳۹۲). تبیین اثرات کالبدی گردشگری بر نواحی روستایی (مورد پژوهش: دهستان بیرون بشم-بخش کلاردشت)، *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۲، شماره ۵، صص: ۴۹-۳۳.
- منصورفر، کریم. (۱۳۸۸). روش‌های پیشرفته آماری همراه با برنامه‌های کامپیوتری. *انتشارات دانشگاه تهران*. چاپ سوم. ص ۲۵۴ تا ۲۵۵.
- نजारزاده. محمد، بلوچی. حسین و نعمت‌الهی. مجید، (۱۳۹۶). بررسی تاثیر نگرش مردم محلی بر پایداری مناطق روستایی در جهت توسعه گردشگری روستایی موردشناسی: منطقه قلات شیراز، *جغرافیا و آمایش شهری*، ۲۴، ۲۱۵ تا ۲۳۲.
- Arntzen. J., Setlhogile. T., & Barnes. J., (2007). Rural livelihoods, poverty reduction, and food security in Southern Africa: Is CBNRM the answer? *Washington, DC: International Resources Group*.
- Crespo. M.G, Pupo. J. M.F, Ruiz. J. C, Noblecilla. M. G & Ortiz. L. B., (2017). Rural tourism and its sociocultural impact on the residents of Casacay, El Oro, Ecuador, *Revista Interamericana de Ambien Te y Turismo*, 13 (2), 157-163.

- Ibnnuuuu B. C, ooærriu. .. , u unnnnnnn nn rtt t. C, (2018). The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania, *Sustainability*, 10(10), 3529; <https://doi.org/10.3390/su10103529>.
- Kandel.W. A., & Brown. D. L., (2006). Population Change and Rural Society, *Nederland*.
- nnnrrr. S & Svrnnjkk. .. , (2017). vvvooøment of susaannbbeerurll tourism, *The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 9 (1), 26-34.
- Kataya. A., (2021). The Impact of Rural Tourism on the Development of Regional Communities, *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, 2021, 1-10, D01: 10.51 71/2021652463.
- Podovcc. M & Toneev. .. J., (2016). The mppornnæ of susnnnbbeerurll ourism dvvoøpmnnt nnnrr b,,, *International scientific conference on ict and e-business related research*, Sinteza, 575-581. DOI: 10.15308/Sinteza-2016-575-581.
- VU. D. V, Tran G. N, Nguyen. H. T. T ,Nguyen. C. V., (2020). Factors Affecting Sustainable Tourism Development in Ba Ria-Vung Tau, Vietnam, *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7 (9), 561-572.

